

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 6
Кафедра економіки та фінансів

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
навчальної дисципліни «Мікроекономіка»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 072
Фінанси, банківська справа та страхування (Фінансова безпека,
фінансові розслідування)

за темою № 13 - Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

м. Харків 2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від «22» березня 2019 р. № 3

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від «20» березня 2019 р. № 3

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
Харківського національного
університету внутрішніх справ
з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від «21» березня 2019 р. № 3

Розглянуто на засіданні кафедри економіки та фінансів факультету № 6
ХНУВС, протокол від 11 березня 2019 р. № 5

Розробники:

1. Завідувач кафедри економіки та фінансів факультету №6 ХНУВС, доктор економічних наук, доц. Маковоз О.С.
2. Доцент кафедри економіки та фінансів факультету №6 ХНУВС, кандидат економічних наук, доц. Лісна І.Ф.

Рецензенти:

1. доцент кафедри економічної теорії, статистики та прогнозування Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця, к.е.н., доцент Пивавар І.В.;
2. доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.е.н., доцент Павленко Н.В.

ТЕМА 13. ЗАГАЛЬНА РИНКОВА РІВНОВАГА ТА ЕКОНОМІКА ДОБРОБУТУ

План лекції:

13.1. Сутність економічної рівноваги.

13.2. Класична модель ринкової економічної рівноваги та механізми її досягнення.

13.3. Функція споживання, заощадження та інвестиції.

13.4. Економічне зростання добробуту.

Література:

Основна:

1. 1.Базилевич В., Лук'янов В., Писаренко Н., Квіцинська Н. Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – Четверта хвиля, 1997. – 248 с.
2. Башнянин Г. І., Щедра О. В. та ін. Мікроекономічна теорія: Навч. посіб. – Л.: Новий світ, 2007. – 640 с.
3. Вініченко І. І., Даций Н. В., Корецька С. О. Мікроекономіка: Навч. посіб. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 272 с.
4. Горобчук Т. Т. Мікроекономіка: Навч. посіб. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 272 с.
5. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : Навч. посібник : Допущено МОН України / За ред. З.І.Ватаманюка та С.М.Панчишина.— К. : Видав. дім "Альтернативи", 2001.— 608 с.
6. Косік А. Ф., Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка: Навч. посіб. – Рівне: УДУВТП, 2004. – 402 с.
7. Кулішов В.В. Мікроекономіка: Основи теорії і практикум / Навч. посібник. 2-ге видання, стереотипне. – Львів: Магнолія плюс, 2005. – 331 с.
8. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. 2-го изд.: В 2 т. – М.: Республика, 1992. – Т. 1. – 399 с.; Т. 2. – 400 с.
9. Мельникова В. І., Яременко В. Г. Мікроекономіка: Навч. посіб. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 400 с.
10. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 677 с.

11. Мікроекономіка: Навч. посіб. для студ. вузів. / Н. О. Гончарова, А. І. Ігнатюк, Н. А. Малиш та ін. – К.: МАУП, 2005. – 304 с.
12. Нуреев Р. Курс мікроекономіки: Учеб. для вузов. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 572 с.
13. Піндайк Р. С., Рубінфельд Д. Л. Мікроекономіка / Пер. з англ. А. Олійника та Р. Скільського. – К.: Основи, 1996. – 646 с.
14. Стеблій Г. Я. Мікроекономіка: Навч. посіб. – Л.: ЛБІ НБУ, 2004. – 222 с.

Текст лекції:

13.1. Сутність економічної рівноваги

Загальна ринкова рівновага в економічній теорії є ключовою проблемою. Від ринкової рівноваги залежать раціональне використання капіталу землі і праці, тобто основного засобу виробництва усіх галузях і сферах економіки. В мікро-і макроекономічній теорії, економічна рівновага забезпечується дякуючи балансу попиту і пропозиції.

Створення ринкової рівноваги передумова стабільного розвитку національної економіки за тривалий період. Таким чином сутність економічної політики держави спрямована до створення умов ринкової рівноваги. Однак, економічна теорія вивчає лише причини і сутність ринкової рівноваги. На задумку В. Парето економічна наука у своєму розвитку і руху до досягнення оптимального рівня повинен пройти наступні шляхи: 1) емпіричне знаходження оптимуму, 2) визначення існуючих зв'язків між факторами, 3) визначення коливань, і факторів впливу на коливання. За логікою В.Парето досягти це можна побудуванням моделей в теорії економічного розвитку, і наведенням порядку у поведінки у покупців і продавців згідно до закону вільної конкуренції на окремому ринку. Теоретично задумки В.Парето було доказано Л. Вальросом і В. Леонтьєвим Л. Контаровичем. У сучасних умовах їх теорія розвивається і підтверджується практикою.

Наприклад, сукупними податками і видатками, між сферами і галузями національної економіки. Інакше кажучи, сукупні видатки – це загальна сума видатки усіх покупців на кінцеві товари і послуги, вироблені національною

економікою - мають бути достатніми для реалізації усього створеного продукту. Якщо рівень сукупних видатків буде недостатнім для закупівлі продукції виробленою національною економікою, то знижується заробітна плата, процентна ставка банків, гальмується рівень зовнішньоекономічного товарообігу, щоб швидко реалізувати вироблену продукцію в країні. На підставі досвіду депресії у США 30-х роках Дж. М. Кейнс показав, що у подібних випадках зростає рівень безробіття, переміщує споживання на дешеві види продукції, загальні ціни знижуються, рівень зросту зупиняється.

Сукупні видатки (AE), складається від чотирьох компонентів: Споживання у домогосподарств (C); інвестиційних видатків (I); держаних закупівель товарів і послуг до споживання і резервів(П) і чистого експорту(X), тобто згідно формулі:

$$AE = C + I + P + X \quad (13.1)$$

У реальності дійсності одні компоненти залишаються відносно стабільні, інші коливаються, що впливає на мультиплікативну ефективність ринкової стабільності.

Звісно що $\frac{3}{4}$ грошової маси знаходиться в обігу сфері домогосподарстві, тому важливо розглянути споживчі видатки. Вони складаються з наступних витрат:

$$C = a + b(Y - T) \quad (13.2)$$

C - видатки на споживання;

a- автономні (місцеві) споживачі видатки;

b-гранична схильність до споживання;

Y- обсяг національного виробництва;

T – чисті податки;

Y-T - використовуваний дохід.

Другим компонентом є інвестиція (I). На інвестиційні видатки впливає процентна ставка банку (I_p).

На державну закупівлю товарів впливає бюджетні асигнування на ці цілі і трансферні платежі, це різниця між податковими надходженнями і

трансферними платежами на соціальні нужди, погашення вкладів населення, тощо. Ці виплати залежать від податкових зборів, тому $C = T$, може бути $C > T$, перевитрати, $C < N$ – має надлишок.

Останнім, в цьому є експорт $-X$, чистий експорт мінус імпорт = (позитивна, або негативна сальдо).

Як впливає зміни сукупних видатків на стан фаціальної економіки. Це назветься «Рівноважний рівень національного виробництва». В умовах досягнення рівноваги ВВП у національної економіки відбуває рівновага (Y):

$$Y = C + I + P + X = Y \quad (13.3)$$

Дотримання цієї умови означає досягнення ринкової рівноваги на макроекономічному рівні.

Таким чином в економіці складається два підходи до рівноваги: перше «Видатки дорівнюють до обсягу виробництва», або «Сукупні видатки і реальна ВВП», по друге «Витикання коштів – ін'єкції». По першому, існує Кейнсіанський «хрест», де фактичні видатки (Y) дорівнюється умовно до запланованих видатків (AE).

$$Y = AE \quad (13.4)$$

«Витикання – ін'єкція»- це витрачання доходу не для купівлі товару які виробляється вітчизняними виробниками. Ін'єкція – це будь яка доповнення до споживання видатків на купівлю продукцію, у т.ч. держзакупки.

Мультиплікативні ефект це зміни рівня ВВП від зміни будь-якої компанетів сукупних видатків(C, I, P, Y, T).

13.2. Класична модель ринкової економічної рівноваги та механізми її досягнення

Більш два століття йде полеміка навколо питання , чи існує в ринкової економіці внутрішні механізми, який спрямовує до ринкової рівноваги за умов повної зайнятості населення. В сучасної економічної теорії питання зводиться до того, чи завжди досягається ринкова рівновага за природного ВВП. Сучасних умовах в макроекономіці існує два протилежні підходи до цього питання. Один із них називають **класичним**. Представниками цієї школи є :

А.Сміт, Ж-Б Сея, та Дж.С.Міля. Класична школа наголошує на існуванні в економіці могутніх сил саморегулювання, без втручання зовнішніх чинників. Вони стверджують, що ціни, заробітна плата гнучкі, тому економіка швидко досягає тривалої рівноваги за повної зайнятості після збурення (застою).

Інший підхід склалося у 30-х роках минулого століття й був систематизований Дж.М. Кейнсом. Нині цей підхід у посібниках називається **кейнсіанським**. Прихильники цієї школи вважають, що ціни і заробітна плата змінюються повільно після змін у співвідношенні попиту і пропозиції. Тому ринковим силам потрібно багато років, щоб забезпечити рівновагу за повної зайнятості після збурень в національній економіці. Отже, основна відмінність між класичним і кейнсіанським підходами полягає в різному тлумаченні поведінки сукупної пропозиції.

З точки зору класичного погляду По закону Ж.Б Сея «пропозиція творить свій власний попит», а тому надвиробництво неможливо. Про це стверджували і Д.Рікардо, С.Міль і А. Маршал.

Класичний погляд на взаємодію сукупного попиту і пропозиції подано на рис. 13.1.

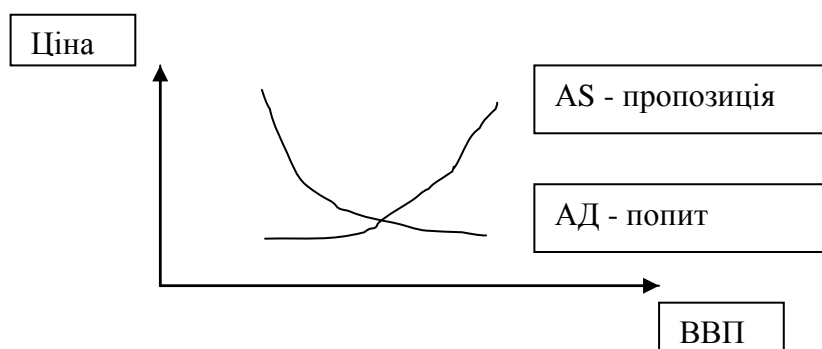

Рис. 13.1. Класичний погляд на взаємодію сукупного попиту і сукупної пропозиції

Згідно з класичним підходом зміни в сукупному попиті позначається на рівні цін, але не впливає на обсяг виробництва й зайнятості. Безробіття можуть

бути працівники, які шукають іншу роботу де вище заробітна плата. Згідно з цим у національній економіці ніколи не буває макроекономічних утрат від безробіття. Це перший висновок,

Другий висновок ще більше вражаючий макроекономічну політику. Спрямована на зміну сукупного попиту, через монетарну і фінансову політику держави. Отже висновок ціна і заробітна плата гнучкі і вони здатні до саморегулювання макроекономічної рівноваги.

На початок 30-х років у 1936 р. вийшла свята книга М.Кейнса «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей», де пропонується альтернативний підхід. Цей новий підхід засновується на двох основних положеннях: 1) сукупний попит, як було розвинуто Кейнсом; 2) твердження ціни і заробітна плата негнучкі, тому крива попиту горизонтальна.

Таким чином за кейнсіанським підходом: «Ринкової рівноваги може досягатися далеко ліворуч від природного обсягу виробництва, тому значна частка робочої сили буде вимушено бездіяльною. При цьому «Уряд через макроекономічну політику може впливати на національну економіку, стимулювати її зростання, підтримувати потрібні обсяги національного виробництва і впливати на рівень безробіття. Які з цих підходів доцільно застосувати залежить особливості національної економіки і зрілості суспільства до ринкових відносин.

13.3. Функція споживання, заощадження та інвестиції

Механізм встановлення макроекономічної рівноваги в Кейнсіанській моделі.

Споживання – це видатки на придбання товарів і послуг для задоволення потреб людей.

Заощадження є тією частиною використовуваного доходу, що не витрачається на споживання.

Класична модель саморегулювання ринкової системи не витримала суворого випробування на практиці. Це підтверджено з світовим кризою 1929-1933рр. Це короткохвильова криза, а довгохвильова криза, яка

спостерігається раз у 50 років підтвердив, очевидність більшості догм, тобто положень класичної і неокласичної економічної теорії.

Сталося так, що стихійна ринкова економіка не змозі забезпечити стали розвиток сукупного попиту і пропозиції. В той же час було відмова від ствердження про те, що у ринкової економіці діє «чиста» й «досконала конкуренція». Замість цього з'ясували що на ринку діє «недосконала конкуренція». Це більш пов'язана існуванням на ринку з природним монополям.

Виявилося недосконалим затверджене про те, що норма проценту банку автоматично піддержує загальну збалансованість, потоку грошових заощаджень і інвестицій. На сам перед це пов'язана з ризиками інтересами суб'єктів ринку. Наприклад, володар заощаджень і інвестор мають різні інтереси. Другий приклад, домогосподарства свободні кошти використовує для потреби сім'ї, а не на інвестицію тощо.

Ринковий механізм: ціна і ціноутворення також з'ясувалися не ефективними і недостатніми. Тому необхідно було шукати нові економічні регулятори. В цьому напрямку, видатний англійський економіст Дж. М. Кейнс, якій звершив переворот в неокласичному напрямку, створив нову парадигму (парадигм - приклад, зразок), тобто теорію і модель вирішення макроекономічних проблем. Це теорія відміну класичної невтручання держави до регулювання економіки, надання ведучої ролі до держави як економічний інститут регулювання макроекономіки. Головний постулат Кейнса за умов збалансованості економіки, заощадження підприємцями коштів, не вкладає до виробництва, їх давати в кредит і отримувати високу норму процента.

Центральна (ключова) задача держави, по Кейнсу формування обсягу «ефективного попиту» ведучого по зросту доходів. При цьому пропонується: а) розвивати попит на предмети споживання; б) попиту підприємців до інвестиції. Новим в економічній теорії сталося створення макроекономічного попиту, у т. ч. попиту держави до закупки, створення держсектору промисловості тощо. Прикладами простіших моделей макроекономічної

рівноваги є **Модель Сея**, в який макроекономічна пропозиція товарів створює попит і баланс попиту, тобто:

$$AS = AD \quad (13.5)$$

де AS- сукупна пропозиція

AD –сукупний попит.

Модель національних рахунків, цьому обсяг сукупні витрати порівнюється до національного доходу.

$$AE = NI \quad (13.6)$$

AE-обсяг національних витрат,

NI – національний дохід.

Модель рівноваги інвестиції і заощадження в макроекономіці є рівновага між сукупним попитом і позиції товарів, що створює баланс капітальних вкладень, інвестиції і обсяг заощадження.

$$S = I \quad (13.7)$$

Де S – загальна заощадження,

I – загальна інвестиція,

Кейнс дає важливе значення до залежності доходу від обсягу інвестиції (так як це впливає до зайнятості населення, до попиту населення).

Обсяг національного доходу і сукупний попит знаходиться в залежності від інвестиції. Ця закономірність була обґрунтована у виробничій формулі Кобо - Дугласа і кількісну залежність його висловлює коефіцієнт мультиплікативного ефекту. $\Delta Y = K * \Delta i$, де ΔY – приріст доходу, Δi – приріст інвестиції, K – коефіцієнт, тобто кожна порція інвестиції дає різні ефекти.

На думку Кейнса збільшення інвестиції веде до зросту зайнятості, а тому до доходу суспільства, і тим самим до підвищенню споживчого попиту. Цей ефект цепної реакції. І вона застосована у розвитку соціально - економічної політики США, Англії і інших країн.

Модель ділового циклу Самуельсон – Хикс. Потреби економіки в інвестиції залежить від темпів попиту на кінцеву продукцію, Цей процес назветься акселерації і концепція мультиплікатора. Степінь її збільшення

називається фактором акселератора. В макроекономічна модель Самуельсона –Хикса управління інвестицій засновано на принципі акселератора (V).

$$I = V * (Y_s - Y_j),$$

Де I – інвестиція, Y_i - національний продукт у звітному періоді; Y_s - у базисному періоді. Коефіцієнт акселерації за певний період не змінюється.

13.4. Економічне зростання добробуту

Кожна країна намагається збільшити обсяг виробництва продукції і забезпечити добробут населення. Досягти цієї мети можна тільки при збільшенні інвестицій. При розподілі національного доходу, або чистого доходу підприємства співвідношення на користь інвестицій, програма соціально економічна розвитку суб'єкта господарювання назветься інвестиційно – інноваційною, а якщо до споживання - соціально орієнтованою.

Інвестиція – вкладення капіталу в розвиток виробництва, тобто це видатки на виробництво і нагромадження благ.

Є **три види інвестицій**: 1) інвестиція в основної капітал (це- придбання устаткування, машин, обладнання, будівництво виробничих приміщень тощо);

2) інвестиції в житлове будівництво (це витрати на придбання нового житла);

3) інвестиції у запаси виробництва (це готові вироби, незавершене будівництво тощо).

Інвестиції (перша і друга) в основної капітал і житлове будівництво називається капіталовкладення. Відрізняють валову і чисту інвестицію: $(V = \sum \dot{C}_i - A)$, і $\dot{C}_i = \dot{B}_i - A$, де A – амортизація.

Механізм переходу, або політика стимулювання заощаджень до інвестиції називається інвестиційної діяльністю. Цей процес у різних країнах складається по різному, це є ринково орієнтація інвесторів. Наприклад, швидко, коли інвестиційні компанії і комерційні банки працюють в одному напрямку без узгоджень. Навпаки асиметричні, коли узгоджуються у проведенні ділової операції. Вони мають свою перевагу і недоліки. **Основним**

економічним показником зросту добробуту населення є кількість виробленої валової внутрішньої продукції на одного мешканця країни, а рівні підприємства - виробництво валової продукції на одного працюючого робітника, тобто продуктивність праці.